

УДК 340.12

Н.А. ГУРАЛЕНКО, канд. юрид. наук,
Чернівецький національний університет імені
Ю. Федьковича

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНІ КОНСТАНТИ СУДДІВСЬКОГО ПІЗНАННЯ: ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ВИМІР

Ключові слова: мова права, суддівська правоінтерпретація, суддівське пізнання, герменевтичні антиномії права

Об'єктивний світ виступає об'єктом того, хто пізнає, не в «чистому вигляді», а у формах діяльності, мови та знань (понять, логічних категорій). Право не вичерпується зводом фіксованих правил або принципів поведінки. «Імперія права» перебуває в безперервному становленні, це інтерпретаційний процес, що відображає рух до ідеалу за посередництва мови. Водночас проблема мовного вираження права є проблемою його розуміння. Передумова розуміння передуює пізнанню, утворює той онтологічний базис, поверх якого останнє у цілому надбудовується. Розуміння є не лише вихідною, необхідною, надзвичайно важливою підставою, «кістяком», модусом процесу пізнання, «камертоном» методологічних операцій, але й визначальною характеристикою самого існування, функціонування й розвитку права, способом його буття.

Окремим аспектам проблеми культури розуміння юридичного тексту, взаємозв'язку процесів інтерпретації й праворозуміння, узгодженості термінологічної системи права присвячені праці низки представників загальної теорії права та держави (С. Алексєєв, Р. Бірюков, М. Дамірлі, Т. Дудаш, В. Дудченко, А. Зуєва, І. Онищук, Т. Кашаніна, П. Недбайло, П. Рабінович, Н. Сатохіна, О. Черданцев, І. Шутак та інші), філософії права (О. Балинська, А. Козловський, С. Сливка, А. Токарська) і галузевих юридичних наук (О. Подцерковний, Н. Мішина, Н. Крестовська, І. Смазнова та інші). При цьому, незважаючи на пильну ува-

гу з боку вчених до методологічних проблем застосування герменевтичної складової в юридичних дослідженнях, питання обґрунтування герменевтичної константи як незмінної основи суддівського пізнання у цілому залишалось практично осторонь загальнотеоретичних досліджень і на даний час є недостатньо вивченим. Лише окремі її аспекти були об'єктом дослідження зарубіжних вчених (Д. Ллойд, А. Овчинніков, П. Рікьор, О. Решенкін, Л. Фуллер) й деякі міркування філософсько-правового характеру висловлювалися стосовно означеної проблеми у працях А. Бернюкова, В. Бігуна, О. Стовби. Існуючі у вітчизняній правовій науці здебільшого епізодичні дослідження поки що не забезпечують формулювання науково обґрунтованих положень щодо визначення герменевтико-методологічних засад правоінтерпретаційної діяльності судді з наступним використанням таких положень у правозастосувальній діяльності. Праці ж зарубіжних вчених орієнтуються, зазвичай, на відповідні національні системи права, а тому можливість використання викладених у них висновків в українських реаліях є досить обмеженою. Вищевикладені обставини актуалізують необхідність вивчення проблеми вияву у структурі суддівської діяльності пізнавальних процедур інтерпретаційного плану, визначення інтерпретаційної константи як незмінної основи суддівського пізнання

Кожне поняття (у тому числі й правові) формується у свідомості суб'єкта. Установка свідомості завжди супроводжує пізнавальні акти як анонімні поняттєві смислові горизонти [1, с.143]. Однак для того, щоб стати доступним для інших, вони мають бути виявленими назовні або, як кажуть, об'єктивованими. Доступність, об'єктивація понять здійснюється через інструменти мови. Загальнотеоретичні основи сучасної герменевтики спираються на філософські принципи про мову як «орган внутрішнього буття людини» (В. Гумбольдт), «систему знаків» (Пірс), «дім буття» (М. Гайдеггер), «універсальне середовище людського існування» (Х.-Г. Гадамер), «вторинне розуміння реальності» (Е. Гуссерль), «сутність»

(П. Рікзор), «наявне буття духу, суще, інструмент панування і влади, тіло мислення» (Г.В.Ф. Гегель). При цьому в кожній з названих характеристик увага акцентується власне не на визначенні, а на образних метафорах, що вказують на важливі істотні ознаки мови – можливість сприймати «практичну дійсну свідомість (права)» і його онтологічний статус.

Мова є унікальним середовищем, в якому можливе праворозуміння й правопізнання. Мова – це засіб спілкування і формування правил співіснування, які згодом стають основою правових норм: закріплюються як правові вже існуючі звичаї або просто формуються з наявної соціальної практики. Коли загальноприйняті норми записуються на папері, тобто стають писаними нормами позитивного права, вступають у дію інші закономірності функціонування мови. Тепер уже інтерпретатор пізнає дійсний зміст нормативних актів через знання мови, якою вони сформульовані, застосовуючи різні способи тлумачення. Адже слово в своїй багатозначності вимагає адекватного тлумачення відповідно до смислової структури тексту. Цей смисл перебуває в постійній взаємодії з лінгвістичним наповненням речень і текстових структур. Смисл, якого законодавець намагається надати реченню і в такий спосіб виразити норму-припис, визначає характер і тип використаних для цього семіотичних одиниць (слів, термінів тощо). У свою чергу, кожна лінгвістична одиниця має свою систему значень, яка накладається на систему значень інших лінгвістичних одиниць, і наслідком цього є багатосмислові структури. При цьому В. Попов вважає, що помилково думати, що смисл виникає сам собою, тільки з вивчення мовної емпірії. Згідно з переконанням ученого, ми знаходимо те, що шукаємо, і якщо ми бачимо у фактах той чи інший сенс, то тільки тому, що свідомо, або, частіше несвідомо користуємося тією чи іншою теорією смислу [2, с.23].

Характеризуючи проблему смислової визначеності, Н. Сатохіна зазначає, що у здійсненні права мова йде не про екзегезу, тобто виявлення прихованого смислу, а насамперед

про смислотворення як акт творчості. У ситуації застосування права смисл права можливий лише з точки зору конкретного випадку й заради цього конкретного випадку. Однак правильне і зворотне: будь-яка конкретна правова ситуація може бути осмислена лише на підставі права [3, с.214]. Саме тут прихована дійсна проблема юридичної герменевтики, поставлена Гадамером, яка полягає в тому, що право загальне, а тому не може бути справедливим для кожного окремого випадку. Вітчизняний дослідник О. Стовба, розглядаючи правову ситуацію як фундаментально-онтологічний феномен, пропонує під її смислом розуміти актуальне в мові своєчасне, справедливе співвідношення діяння, яке тлумачиться, і можливостей буття-з-Іншими, які маються на увазі, тобто осмислити правову ситуацію означає витлумачити діяння, яким вона створена, і зрозуміти співрозмірні йому правові наслідки [4, с.162].

У здійсненні права смисл як загальна співвіднесеність і зв'язок усіх явищ, що стосуються ситуації, яка підлягає розумінню, можливий лише на рівні правового життя. Так, кожна нова ситуація породжує новий смисл. Тоді як смисл слід розглядати як результат розуміння, предметом розуміння є ідея права, або те, що тільки має стати смислом, чимось осмисленим, претензія на розуміння, зовсім не обов'язкова до виконання апіорі. У такому разі роль судді як суб'єкта розуміння при реалізації права полягає в тому, що, розуміючи абстрактну норму права, він водночас вступає творцем її смислу в кожному конкретному випадку, «тут і зараз». У рамках такого підходу питання про предмет розуміння є одночасно питанням про ідеальну об'єктивність цінностей, які необхідно витлумачити у смислових формах. Участь судді виражається в тому, що він є опосередковуючою ланкою між ідеальним у собі буттям цінностей та реальною об'єктивністю смислових утворень, здійснюючи та перетворюючи ідеальне в реальному бутті. Документально оформлюючи такі перетворення, правозастосувач неминуче зіштовхується із антиномією, яка виникає при

виборі стилю викладення визначеної юридичної ситуації з позиції використання мовно-сміслових прийомів, а саме між ясністю (зрозумілістю, простотою – ясністю для неюристів) і точністю (професійністю) викладення юридичної ситуації. На можливість виникнення протиріч між ясністю й точністю юридичного документа загалом (тобто й нормативного, й індивідуального характеру) звертала увагу Т. Кашаніна, указуючи, що вчені-юристи пропонують надавати перевагу точності, оскільки без неї документ втрачає свою визначеність і створюються умови для його суперечливого тлумачення. Водночас питання про обґрунтованість пріоритетності точності над ясністю стосовно оформлення юридичної ситуації в судовому рішенні не може бути вирішеним настільки однозначно. Останнє зумовлюється тим, що адресатами судового рішення виступають задіяні у справі особи, які як правило, до професійних юристів не належать. Тому рішення суду, має бути не тільки законним, обґрунтованим і мотивованим, а й переконливо-ясним саме для тих осіб, по відношенню до яких воно винесено. Забезпечення останньої вимоги можливо насамперед за рахунок грамотного й доступного викладу ухвалених судових актів. У судовому акті необхідно використовувати тільки найбільш прості й зрозумілі терміни, відомі та широкоживані звороти, по можливості короткі фрази. Не можна переобтяжувати тексти судових актів складними граматичними конструкціями (зокрема, дієприкметниковими дієприслівниковими зворотами, складнопідрядними реченнями), невиправдано створювати довгі ланцюги відмінкових форм [5, с.117]. Інакше, як справедливо зауважує Г. Ланова, недостатня зрозумілість і як наслідок переконливість судового рішення для його адресатів призводить до небажання його виконувати, зниження авторитету державного органу, а головне – до сумніву щодо справедливості даного рішення, і відповідно, до збільшення кількості оскаржених судових постанов.

З іншого боку, оформлюючи в той чи інший спосіб юридичну ситуацію, суд підсві-

домо оцінює можливість оскарження його рішення й прагне до того, щоб у такому разі вищестояща інстанція його рішення не скасувала, що з неминучістю зумовлює необхідність точного, недвозначного, чіткого й конкретного оформлення юридичної ситуації. Так, досліджуючи проблему конотації у праві, вітчизняна дослідниця О. Балинська серед істотних особливостей мови права називає її термінологічність. На думку авторки, процес термінологізації права неминучий та обов'язковий, адже специфіка застосування правонорм вимагає перетворення слів живого мовлення, що побутує в соціумі, на правові терміни, що «обслуговують» виключно сферу правовідносин, відтворюють чітко окреслені специфічні аспекти права [6, с.148].

Схожу позицію обґрунтовує й виправдовує О. Олійник. Аналізуючи питання герменевтичного опредмечення нормативно-правових тестів автор робить висновок, що «через герменевтичний механізм можна забезпечити ефективне правозастосування, яке є можливим лише завдяки чіткій відповідності змісту закону описуваному у ньому суспільним відносинам, що ним регулюються» [7, с.69]. Порушуючи питання мови й стилю викладення актів судової влади, російські правники А. Решенкін, Н. Павлов наголошують, що текст судового акта не повинен допускати неточності, думка суду має максимально відповідати своєму письмовому вираженню. Точність як якість мови відображує вміння мислити, знання предмета мови та значень уживаних слів [5, с.117].

Отже, маємо ситуацію замкнутого кола: чим менш переконливе й зрозуміле судове рішення для його адресатів (сторін та інших осіб, що беруть участь у справі), тим більша ймовірність виникнення сумнівів у його справедливості й оскарження. Водночас чим ясніше й простіше складене судове рішення, тим більша ймовірність можливості виникнення сумнівів з приводу окремих його положень у вищестоящій інстанції.

При цьому ідеального, однозначного виходу з даної суперечності в процесі своєї діяль-

ності не можуть відшукати не тільки представники Феміди, загальноновизнана вказівка на необхідність поєднання ясності й точності не дає значущих результатів, складно реалізується й у законодавчій практиці. Вважається, з одного боку, оскільки закон стосується (адресується), як правило, громадян, які право не вивчали, юридичної освіти в більшості своїй не мають, то він повинен бути написаний грамотно, дохідливо, а головне зрозуміло. Він не має містити загадок, складних мовних зворотів, неграмотних виразів і недолугих речень. До того ж при конструюванні припису за схемою, яка найбільш максимально сприяла б розкриттю смислу передбаченого законодавцем, визначальним є те, що чим зрозуміліше (точніше) викладається сенс і призначення юридичного припису, тим більш громіздким і ускладненим термінологією стає сам текст припису і тим складнішим він стає для розуміння його реципієнтами, для яких він і призначений [8, с.7]. Щоб запобігти такому стану речей, законодавець впадає в іншу крайність і при створенні нормативного акта орієнтується передусім на сприйняття його фахівцями-юристами. У свою чергу ті, подібно до представників будь-якої іншої професії, мають тенденцію до створення всередині цієї мови спеціальної термінології, в якій сконцентровано концептуальні схеми, юридичні формули, що узагальнюють певний досвід й теоретичне осмислення практики розв'язання спорів про право. Така специфіка спеціалізованих текстів постає необхідним інструментом кожної галузі науки, яка прагне до більшої точності й визначеності, ніж необхідно в повсякденному житті [9]. Але вона може мати й певні небезпечні наслідки, пов'язані з реальністю виконання правила, згідно з яким незнання закону не є підставою для його невиконання. І в першому, й у другому випадку, щоб модель правового регулювання виявилась ефективною, основним засобом розв'язання даної проблеми є використання герменевтичного інструментарію юридичної науки й пізнавальних процедур інтерпретаційного плану, за допомогою яких можлива реалізація

балансування між чіткістю та ясністю в тексті нормативного акта.

При всіх особливостях і специфіці предметної сфери, на думку С. Зархіної, мова права має бути точною та ясною, його слова й терміни повинні мати строго визначений смисл. Їй (мові) мають бути властиві простота й надійність синтаксичних конструкцій, що виключають двозначність (на зразок фольклорного «Казнити не можна помилувати»). Оскільки правова норма за своєю логічною природою є командою, що виражає вимогу, уповноваження, дозвіл або заборону, неточність чи двозначність в її вираженні призведе до того, що вона не буде адекватно зрозуміла й виконана [10].

Однак реальна прагматична ситуація в мові права далека від семіотичної «чистоти». Справа у тому, що досягнення цілісності смислового поля у сфері права не пов'язане з усуненням самого явища смислової роздвоєності. Це можливо оскільки право – феномен культури, і будь-яке явище в ньому завжди має окрім буквального, фактологічного, ще й деяке символічне значення. Саме тому така велика увага приділяється умовності в системі права. Текстова комунікація в галузі права зумовлена не тільки інтерпретаційною «грою смислів», а й ігровим моментом у самих способах правової об'єктивності.

Суддівська інтерпретація покликана розв'язувати проблеми комунікації, з'ясування та пояснення різних (а іноді протилежних) точок зору з того чи іншого досліджуваного питання, знаходячи спільний ґрунт для обміну думками, дискурсу, розуміння суті справи. Судовий процес – це завжди змагання протилежних або навіть суперечливих інтерпретацій однієї і тієї ж групи юридично-значущих фактів. Для суду розв'язати конфлікт юридичними засобами – означає внести в ситуацію дещо таке, чого не існувало раніше, – авторитетну й таку, що має соціальні наслідки, інтерпретацію. І вироблення цієї інтерпретації часто постає як «спір про слова», котрий виявляється водночас «спором по суті» [11]. Одне й те саме явище правової реальності

може бути по-різному інтерпретоване, і результати таких інтерпретацій втілюються в тексти, що конкурують між собою. Одним із найбільш надійних критеріїв «проникної здатності» того чи іншого варіанта інтерпретації є її текстова форма – сукупність тих якостей, які надають їй особливу якість смислової імперативності.

У «правовій грі» умовності, форма відіграє часом визначену роль, особливо в тих випадках, коли має місце значення інтерпретацій. Не менш яскраво виражений характер умовностей та ігрової семантики можна спостерігати в судовому процесі, в якому гносеологічний потенціал герменевтичної константи постійно зростає, коли мова йде про юридичний дискурс, правову комунікацію стосовно прав і обов'язків, переконань у своїй правоті й невинуватості. У процесі правової комунікації досягається деяка сфера перетину думок сторін, в якій обвинувачення дивиться на справу з висоти «букви закону», загальності норм, а захист намагається показати його своєрідність, нетотожність іншим справам, невідомість під запропоновані обвинуваченням абстрактні приписи позитивного права конкретних обставин справи. Беручи участь у такому дискурсі, породженому сторонами справи, «вживаючись» у розглядану справу, суддя намагається знайти середину, прийняти справедливе рішення, здійснити акт підведення норм через свій розсуд. За таких умов інтерпретаційна діяльність судді зводиться до розуміння смислу в комунікації у правовому дискурсі. Унаслідок актуалізації певних смислів у його свідомості в процесі цієї комунікації формується розуміння. Суддя ніколи не замикається в межах свого «хронотопу»; він знаходиться на перетині найрізноманітніших континуумів, тому в ньому постійно розгортається «конфлікт інтерпретацій», що виливається в конфлікт мотивацій. І перемагає те смислове поле, яке володіє найбільшим потенціалом обґрунтування. Саме в процедурі засвоєння-реалізації правової норми інтелектуальна складова інтерпретатора-судді має вирішальне значення, а

його мислення якраз і є тим ключовим механізмом, який дає можливість зінтерпретувати зміст нормативного акта, оцінити суть останнього під кутом зору конкретної ситуації та юридично осмислити випадок, до якого необхідно застосувати право [12, с.165]. При цьому зміст такої процедури має визначатися з урахуванням тих історичних змін, унаслідок яких початковий смислосміст нормативного матеріалу й смислосміст, застосовуваний в юридичній практиці, відокремлюються один від одного. Для більш чи менш адекватної інтерпретації тих або інших нормативних суджень потрібен загальний контекст, що завжди зумовлений середовищем, культурою того чи іншого історичного виміру. Так, на переконання Л. Фуллера, у будь-якій правовій системі мають враховуватися відомості щодо клімату, географії, технології, культури й минулої історії. Однак без метафізики й конкретно-історичної інтерпретації тут не обійтися. Закони неграмотного суспільства неминуче й радикально будуть відрізнятись від законів держави, де кожен дорослий громадянин уміє читати й для спілкуватися з допомогою друкованого слова існує величезна кількість можливостей [13, с.141].

Проблему тлумачення закону в площині співвідношення юридичної догматики та юридичної герменевтики бачив Х.-Г. Гадамер. У центрі його уваги – ті системи права, які мають у своїй основі неперервну традицію. Учений акцентує на рольовому значенні традиції, мови, соціокультурної передумови розуміння, що в підсумку зводиться до такого: сукупність засобів і передсуджень, зумовлених традицією, складає «горизонт розуміння», а право пропонується досліджувати з погляду «причетності до переказу» [14]. Інший мислитель-герменевтик – Гайдеггер доходить висновку про те, що в кожному судовому розгляді необхідне тлумачення закону. При цьому історичні контексти виникнення останнього поступаються місцем сучасним контекстам, що неминуче приводить до «продуктивного розширення» закону, оскільки він ніби вбирає в себе нові смисли. Тому основне

питання для вченого полягає у взаємодії правової традиції та конкретної по справі інтерпретації закону [15, с.97].

Отже, аналізуючи все вищесказане можна констатувати той факт, що розуміння суддею текстуального нормативного матеріалу неминуче передбачає гносеологічні, суто пізнавальні процедури інтерпретаційного плану, що переконливо свідчить про перманентне функціонування в структурі суддівської діяльності специфічної герменевтичної складової. Суддя постійно змушений здійснювати інтелектуальні інтерпретаційні дії, без яких він просто не спроможний використати нормативний матеріал для своїх практичних цілей. При цьому такі процедури мають визначатись з урахуванням тих історичних змін, унаслідок яких початковий смислосміст нормативного матеріалу й смислосміст, застосований в юридичній практиці, відокремлюються один від одного. За таких умов в інтерпретаційному процесі зв'язок сьогодення з минулим повинні здійснюватись як «ревізії» минулих юридичних рішень, їхнє виправдання історичними умовами й пристосування до нових умов. Визначальною онтологічною настановою інтерпретаційної діяльності має бути те, що сьогоденнє слово не завжди найкраще з погляду майбутнього, а становлення права – конструктивний процес накладання принципів на юридичну практику, що вказує шлях до кращого майбутнього при збереженні всього даного в минулому. Процес інтерпретації правових текстів як етап процесу розвитку правових явищ повинен характеризуватись як результат спонтанної, не фіксованої кореляції «сми́слів» різночасних правових реальностей, в яких народжується нова якість пізнавального правового явища, що раніше не спостерігалася, – правова ідея. Лише за таких умов процес інтерпретації не зводиться виключно до форм розуміння правового явища, що послідовно змінюють одна одну, а розглядатиметься як одночасно присутні, історично супутні формоутворення, наявна інтерпретаційна площина співдіючих правових реальностей, в якій, власне, і формуватиметься новий образ правового

явища, спостерігатиметься черговий етап еволюційного розвитку права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Токарська А. До питання про культуру розуміння юридичного тексту / А. Токарська // Науковий вісник Львівськ. держ. ун-ту внутр. справ. Серія юридична. – 2011. – Вип. 1 (1). – С. 139–146.
2. Попов В. Смысл как философская и лингвистическая категория / В. Попов, В. Семенова // Философия права. – 2008. – № 4 (290). – С. 23–28.
3. Сатохіна Н. Проблема розуміння у здійсненні права / Н. Сатохіна // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 50. – С. 212–217.
4. Стівба А. Правовая ситуация как исток бытия права: монография / А. Стівба. – Х., 2006. – 176 с.
5. Решенкин А. О языке судопроизводства и стиле судебного акта / А. Решенкин, Н. Павлов // Вестник Арбитражного суда Российской Федерации. – 2001. – № 7. – С. 114–121.
6. Балінська О. Конотація у праві / О. Балінська // Науковий вісник Львівськ. держ. ун-ту внутр. справ. Серія юридична. – 2011. – Вип. 1 (1). – С. 147–158.
7. Олійник О. Мова законодавства / О. Олійник // Вісник Академії прокуратури України. – 2006. – № 1. – С. 69–76.
8. Козловський А. Герменевтичні константи правового пізнання / А. Козловський // Науковий вісник Чернівецьк. ун-ту. – 1999. – Вип. 62: Правознавство. – С. 5–10.
9. Ллойд Д. Идея права / Ллойд Д. ; пер. с англ. Ю. М. Юмашев. – М. : КНИГОДЕЛ, 2007. – 416 с.
10. Зархіна С. Логіко-семіотичні аспекти аналізу правничих термінів / С. Зархіна // Проблеми законності : – 2003. – Вип. 62. – С. 200–204.
11. Козловський А. Гносеологія тлумачення правових ситуацій / А. Козловський // Науковий вісник Чернівецьк. ун-ту. – 2001. – Вип. 105: Правознавство. – С. 12–16.

12. Бернюков А. Загальний зміст філософсько-герменевтичного підходу в юриспруденції // Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення : кол. монографія / відп. ред. В. Бігун. – К., 2009. – С. 148–165.

13. Фуллер Л. Анатомія права / Фуллер Л. ; пер. з англ. Наталії Комарової. – К. : Сфера,

1999. –144 с.

14. Гадамер Х.-Г. Истина и метод / Х.-Г. Гадамер. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.

15. Малинова И. Философия права (от метафизики к герменевтике) / И. Малинова. – Екатеринбург : Уральск. госуд. юрид. акад., 1995 – 128 с.

Гураленко Н. А. Інтерпретаційні константи суддівського пізнання: герменевтичний вимір / Н. А. Гураленко // Форум права. – 2012. – № 3. – С. 151–157 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12gnapgv.pdf>

Актуалізується проблема інтерпретаційної константи як незмінної основи суддівського пізнання, визначається рольове значення пізнавальних процедур герменевтичного плану у структурі суддівської діяльності, аналізуються герменевтичні антиномії ясності і точності, з якими зіштовхується суддя при виборі мовно-сміслових прийомів викладення визначеної юридичної ситуації.

Гураленко Н.А. Интерпретационные константы судебного познания: герменевтическое измерение

Актуализируется проблема интерпретационной константы как неизменной основы судебного познания, определяется значение познавательных процедур герменевтического плана в структуре судебной деятельности, анализируются герменевтические антиномии ясности, и точности, с которыми сталкивается судья при выборе языково-смысловых приемов изложения определенной юридической ситуации.

Guralenko N.A. Interpretational Constants Judicial Knowledge: Hermeneutic Dimension

Article updated interpretative problem constant invariable as the basis of judicial knowledge, values determined by role-cognitive procedures hermeneutic plan the structure of judicial activity, analyzed hermeneutic antinomy clarity and precision faced a judge in choosing language and semantic techniques presenting certain legal situations.

Форум права